

โครงการ พัชรสุธาคชานุรักษ์

“...ช้างป่าครองอยู่ในป่า เพียงแต่ต้องทำให้ป่านั้นมีอาหารช้างเพียงพอ
การปฏิบัติคือ ให้อาหารช้างในป่าเป็นแปลงเล็ก ๆ และกระจาย
กรณช้างป่าออกมาที่ชายป่า ต้องให้ความปลอดภัยกับช้างป่า...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
พระราชทานไว้เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ให้ประกาศว่า “โดยช้างป่าเป็นสัตว์สำคัญที่ดำรงอยู่ มีตำนานผูกพันคู่กับผืนแผ่นดินไทยมาเป็นเวลาช้านาน และมีบทบาทต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง
ทั้งทางด้านการศาสนา พระมหากษัตริย์ เศรษฐกิจ สังคม และการคมนาคม” ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของช้าง
จึงควรที่จะต้องมีการอนุรักษ์เอาไว้โดยเฉพาะช้างป่า แต่จะต้องไม่ให้ราษฎรมีความเดือดร้อนจากปัญหาช้างป่าบุกรุกหากินในพื้นที่การเกษตรของราษฎร
จึงทรงมีพระราชดำริว่าควรจะมีการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนและช้างป่า และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
รับโครงการอนุรักษ์ช้างป่ารายต่อ ๕ จังหวัดในภาคตะวันออก ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งคณะกรรมการ
โครงการอนุรักษ์ช้างป่ารายต่อ ๕ จังหวัดในภาคตะวันออก และพระราชทานชื่อโครงการว่า “โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์” มีความหมายว่า “น้ำทิพย์
รักษาช้างให้แข็งแรงยืนยงดุจเพชร” โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานเพื่อสืบสาน รักษา ต่อยอด แนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการแก้ไขปัญหา
การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่า รวมทั้งการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ป่ารายต่อ ๕ จังหวัด
ในภาคตะวันออก ซึ่งต่อมาได้เกิดชุมชนนำร่องในพื้นที่ ๕ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง สระแก้ว และจันทบุรี ภายใต้ชื่อ “หมู่บ้าน
คชานุรักษ์” เพื่อสร้างต้นแบบในการปรับเปลี่ยนวิถีเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างอย่างสมดุลต่อไป

ต่อมาเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี
เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ทรงเปิด
และทรงเป็นองค์ประธานการประชุมใหญ่คณะกรรมการ “โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชบายว่า
“...ช้างเป็นสัตว์ที่คู่กับประเทศไทย และการที่มีช้างป่าในประเทศเราและยังอยู่ได้ ก็เป็นสิ่งที่เรียกว่าเป็นมงคล แต่ถ้าจะให้เป็นมงคลจริง ก็เป็นอย่างที่
โครงการทำได้ คือ ดูแล รักษา และปฏิบัติให้ช้างป่าอยู่กับชุมชนและอยู่กับคนได้อย่างราบรื่นและปลอดภัยทั้งคนและช้าง...”

แผนปฏิบัติการภายใต้แผนแม่บทสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ภายใต้ โครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์

แผนปฏิบัติการสร้างความสมดุลระหว่างคนและช้างป่า ระยะ ๓ ปี แบ่งออกเป็น ๓ ด้านตามพื้นที่ ดังนี้

ด้านที่ ๑ การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์
สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของช้างป่า
(วงใน : พื้นที่ช้างอาศัย)
เพิ่มศักยภาพถิ่นอาศัยของช้างป่า
และการจัดการประชากรช้างป่า

ด้านที่ ๒ การจัดการพื้นที่แนวกันชน
(วงกลาง : พื้นที่พักช้าง)
สร้างจุดพักช้างในป่าชุมชนเพื่อดึงช้าง
กลับสู่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพป่าชุมชน
และจัดทำระบบติดตามและเฝ้าระวังช้างป่า

ด้านที่ ๓ การจัดการพื้นที่ชุมชน
(วงนอก : พื้นที่ชุมชนอาศัย)
สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชน
ปรับเปลี่ยนอาชีพ พัฒนาอาชีพ
สร้างกระบวนการเฝ้าระวัง ป้องกัน และเตือนภัย
ให้กับชุมชน และสร้างระบบการเยียวยา
ผู้ได้รับผลกระทบ

แนวทางการดำเนินการ ของ ส.ป.ก.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ดำเนินงานสนองพระราชดำริโครงการพัชรสุรชาคชาบุรุษ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดิน ๕ จังหวัด (จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง สระแก้ว และ จันทบุรี) ภายใต้แผนแม่บทฯ และดำเนินการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดและระดับพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้แก่ โครงการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นพื้นที่แนวกันชน การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกรในพื้นที่ปราชญ์ ๕ จังหวัด ในภาคตะวันออก การส่งเสริมการทำสุสตรว์ เช่น การเลี้ยงหนูพุกและการเลี้ยงโคเนื้อ เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่และสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน ส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถทำการเกษตรแบบอยู่ร่วมกันกับช้างป่าได้อย่างสมดุล

ส่งเสริมการพัฒนามาชีพ (เลี้ยงหมูพุก) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทรา

การสนับสนุนพันธุ์ไม้ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัชรสุรชาคชาบุรุษ (ต้นสัก พะยูง ยางนา ไข่ กุยริ้น เงาะโรงเรียน และระยอง) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดระยอง

การลงพื้นที่หมู่บ้านในโครงการพัชรสุรชาคชาบุรุษ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและสำรวจความต้องการของเกษตรกร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระแก้ว

ผู้เขียนบทความ : นางสาวอภิภา บุญกลิ่น นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.)

